

ПОТОПАХІНА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Питання укладання трудового договору з іноземцями та особами без громадянства регулюються не тільки низкою національних нормативно-правових актів, але й міжнародними актами, договорами, конвенціями, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Незважаючи на це, законодавство у цій сфері не є досконалим, про що зазначається в науковій літературі. Механізм реалізації іноземцями права на працю в Україні досліджують у своїх наукових працях такі вітчизняні вчені, як С. М. Прилипко [1], О. П. Горбань [2], Л. М. Кельман і Д.-М. Ю. Попович [3], І. М. Паньонко і В. А. Коваль [4], І. А. Римар [5], І. І. Яцкевич [6] та ін. В умовах кодифікації національного трудового законодавства, напередодні прийняття нового Трудового кодексу України, питання правової регламентації трудових відносин за участю іноземців та осіб без громадянства потребують ґрунтовного наукового дослідження.

Відповідно до частини першої ст. 26 Конституції України, законодавець передбачає, що іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами та свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [6].

Частиною четвертою ст. 3 Закону України «Про зайнятість населення» [7] передбачається, що іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, яких визнано в Україні біженцями, яким надано притулок в Україні, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту, яким надано тимчасовий захист, а також особи, які одержали дозвіл на імміграцію в Україну, мають право на зайнятість на підставах та в порядку, встановлених для громадян України. Водночас іноземців та осіб без громадянства, які прибули в Україну для працевлаштування на визначений строк, роботодавці приймають на роботу на підставі дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, виданого в порядку, визначеному Законом України «Про зайнятість населення», якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Іноземці та особи без громадянства не можуть призначатися на посаду або займатися трудовою діяльністю в тому випадку, коли згідно із законодавством призначення на відповідну посаду або провадження відповідного виду діяльності пов'язане з належністю до громадянства

України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні регламентується розділом VII Закону України «Про зайнятість населення». Відповідно до частини першої ст. 42 Закону: «роботодавці мають право на застосування праці іноземців та осіб без громадянства на території України на підставі дозволу, що видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції» [7].

Водночас у частині шостій ст. 42 Закону України «Про зайнятість населення» закріплено перелік іноземців, працевлаштування яких здійснюється без передбаченого цією статтею дозволу. Ідеться про іноземців, які постійно проживають в Україні, іноземців, які набули статусу біженця відповідно до законодавства України або одержали дозвіл на імміграцію в Україну, іноземців, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту, або яким надано тимчасовий захист в Україні, представників іноземного морського (річкового) флоту та авіакомпаній, які обслуговують такі компанії на території України, працівників закордонних засобів масової інформації, акредитованих для роботи в Україні, спортсменів, які набули професійного статусу, артистів та працівників мистецтва для роботи в Україні за фахом, працівників аварійно-рятувальних служб для виконання термінових робіт, працівників іноземних підприємств, які зареєстровані на території України в установленому законодавством порядку, священнослужителів, які є іноземцями і тимчасово перебувають в Україні на запрошення релігійних організацій для провадження канонічної діяльності лише у таких організаціях з офіційним погодженням з органом, який здійснив реєстрацію статуту (положення) відповідної релігійної організації, іноземців, які прибули в Україну для участі у реалізації проектів міжнародної технічної допомоги, іноземців, які прибули в Україну для провадження викладацької та/або наукової діяльності у закладах фахової передвищої та вищої освіти на їх запрошення, інших іноземців у випадках, передбачених законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [7].

Потрібно відзначити, що Законом України «Про зайнятість населення» розширено перелік іноземців, які працевлаштовуються в Україні без дозволу територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції. У раніше чинних актах йшлося тільки про іноземців, які постійно проживають в Україні.

Залучення висококваліфікованих іноземних спеціалістів і робітників, потреба в яких є відчутною для національної економіки, здійснюється на підставах, визначених Законом України «Про імміграцію».

Законом України «Про зайнятість населення» вперше встановлені підстави для отримання дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства (ст. 42-1). Зокрема, роботодавець може отримати дозвіл, за умови виплати заробітної плати у розмірі не менш як п'ять

мінімальних заробітних плат для іноземців, указаних у п. 1 частини третьої зазначеної статті, та десять мінімальних заробітних плат для всіх інших категорій найманих працівників. Зазначені вимоги до мінімальної заробітної плати не застосовуються у разі отримання дозволу на застосування праці осіб, які віднесені Законом (ч. 2 ст. 42-1) до особливих категорій іноземців та осіб без громадянства, які претендують на працевлаштування в Україні (іноземні високооплачувані професіонали, засновники та/або учасники, та/або бенефіціари (контролери) юридичної особи, створеної в Україні, випускники університетів, що входять до першої сотні у світових рейтингах університетів, відповідно до переліку, визначеного Кабінетом Міністрів України, іноземні працівники творчих професій, іноземні IT-професіонали).

Законом України «Про зайнятість населення» передбачено: перелік документів для отримання дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства та продовження його дії, що подаються до територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення (ст. 42-2); строк дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства (ст. 42-3); плату за видачу або продовження дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства (ст. 42-4); порядок внесення змін до дозволу на застосування праці іноземців або осіб без громадянства (ст. 42-5) та низку інших важливих питань застосування праці та осіб без громадянства в Україні. Більшість із зазначених питань раніше регламентувалися підзаконними нормативно-правовими актами, які нерідко суперечили один одному. Законом України «Про зайнятість населення» не тільки більш чітко і детально врегульовано питання застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні, але й передбачено більш високий рівень гарантій, зокрема, щодо заборони посадовим особам територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, вимагати від роботодавців документи, не встановлені цим Законом, більш тривалого строку дії дозволу на застосування праці зазначених осіб і т. ін. Застосування відповідних норм Закону свідчить про те, що процедура отримання дозволу на використання праці іноземців та осіб без громадянства на практиці стала простішою, а часу та інших ресурсів (включаючи фінансові) на збір необхідних документів необхідно витрачається значно менше.

Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-У було ратифіковано Європейську соціальну хартію (переглянуту) від 3 травня 1996 р. [8]. Проте Україна на взяла на себе зобов'язання за ст. 19 «Право трудящих-мігрантів і членів їх сімей на захист і допомогу», що закріплює конкретні зобов'язання Сторін щодо забезпечення ефективного здійснення права трудящих-мігрантів і членів їх сімей на захист і допомогу на території держави будь-якої іншої Сторони. Зазначену статтю слід включити до переліку статей, передбачених у Законі України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)» від 14 вересня 2006 року.

У чинному Кодексі законів про працю України та проекті Трудового кодексу України не передбачені особливості укладення трудового договору з іноземцями та особами без громадянства. Видається доцільним доповнити частину першу ст. 7 «Регулювання трудових відносин іноземців та осіб без громадянства, які працюють в Україні» проекту Трудового кодексу України окремим реченням такого змісту: «Роботодавці мають право на застосування праці іноземців та осіб без громадянства на території України на підставі дозволу, що видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, крім випадків, передбачених законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України».

Список використаної літератури:

1. Прилипко С. М. Правове регулювання застосування в Україні праці іноземців та осіб без громадянства. *Актуальні проблеми трудового права і права соціального забезпечення*: тези доп. та наук. повідомл. учасн. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 27–28 верес. 2013 р.). Х., 2013. С. 69–72.
2. Горбань О. П. Правове регулювання праці іноземців та осіб без громадянства в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2009. 18 с.
3. Кельман Л. М., Попович Д.-М. Ю. Теоретичні аспекти права на працю іноземців в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3. С. 156–164.
4. Паньонко І. М., Коваль В. А. Працівники-іноземці як особливі суб'єкти трудових правовідносин / І. М. Паньонко, В. А. Коваль // *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. – 2016. – № 850. – С. 413–421. – Бібліогр.: 20 назв. – укр.
5. Римар І. А. Особливості правового регулювання індивідуально-трудових відносин за участю іноземців. *Актуальні проблеми держави і права*: Збірник наукових праць. 2011. Вип. 57. С. 203–209.
6. Яцкевич І. І. Правове регулювання реалізації іноземцями права на працю в Україні. *Вісник Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2015. № 2 (12): URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15yirvu.pdf>
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>
8. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
9. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої): Закон України від 14.09.2006 р. № 137-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-16>

Ключові слова: трудовий договір, іноземці, особи без громадянства, законодавство України.

Ключевые слова: трудовой договор, иностранцы, лица без гражданства, законодательство Украины.

Key words: employment contract, foreigners, stateless persons, legislation of Ukraine.